

ISSN 2149-9845

E-ISSN 2636-7807

TÜRKİYE
DİN EĞİTİMİ
ARAŞTIRMALARI
DERGİSİ

TURKISH JOURNAL OF RELIGIOUS EDUCATION STUDIES (TJRES)

مجلة بحوث التربية الدينية التركية

Sayı 8 / Number 8

İzmir - 2019

TÜRKİYE DİN EĞİTİMİ ARAŞTIRMALARI DERGİSİ

Turkish Journal of Religious Education Studies

Türkiye Din Eğitimi Araştırmaları altı ayda bir yayımlanan uluslararası ve hakemli bir dergidir.

Turkish Journal of Religious Education Studies is an international, peer reviewed and biannual journal.

Sayı/Number 8 • Aralık/December 2019 • ISSN 2149-9845 • E-ISSN 2636-7807

İmtiyaz Sahibi ve Yazı İşleri Müdürü / Owner and Chief Executive Officer

Mehmet BAHÇEKAPILI

Baş Editör / Editor in-Chief

Mustafa USTA

Sayı Editörü / Editor

Mehmet BAHÇEKAPILI

Editörler / Editors

Siebre MIEDEMA (VU University Amsterdam)	Christopher G. ELLISON (The University of Texas at San Antonio)
Cemal TOSUN (Ankara Üniversitesi)	Recai DOĞAN (Ankara Üniversitesi)
Muhittin OKUMUŞLAR (Konya Necmettin Erbakan Üniversitesi)	Zeki Salih ZENGİN (Yıldırım Beyazıt Üniversitesi)
Nurullah ALTAŞ (Atatürk Üniversitesi)	Michael NIELSEN (Georgia Southern University)
Ahmet KOÇ (Marmara Üniversitesi)	Friedrich SCHWEITZER (Eberhard Karls Universität Tübingen)
Mehmet BAHÇEKAPILI (İzmir Kâtip Çelebi Üniversitesi)	Süleyman AKYÜREK (Erciyes Üniversitesi)
Safnaz ASRİ (İzmir Kâtip Çelebi Üniversitesi)	Mohammed DERRADJ (University of Algeria II)
Ednan ASLAN (Universität Wien)	Kenan SEVINÇ (Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi)
Zuhal AĞILKAYA ŞAHİN (İzmir Kâtip Çelebi Üniversitesi)	Murat Şimşek (Necmettin Erbakan Üniversitesi)
Recep Emin GÜL, İzmir Kâtip Çelebi Üniversitesi (TURKEY)	

Kitap Değerlendirme Editörleri / Book Review Editors

Ahmet GEDİK (İzmir Katip Çelebi Üniversitesi) Hülya HACİSMAİLOĞLU (İzmir Katip Çelebi Üniversitesi)

Yayın Kurulu / Editorial Board*

Zuhal AĞILKAYA ŞAHİN, İstanbul Medeniyet Üniversitesi (TURKEY)	Ayman AGBARIA, University of Haifa (ISRAEL)
Muhsin AKBAŞ, İzmir Kâtip Çelebi Üniversitesi (TURKEY)	Süleyman AKYÜREK, Erciyes Üniversitesi (TURKEY)
Ednan ASLAN, Universität Wien (AUSTRIA)	Safnaz ASRİ, İzmir Kâtip Çelebi Üniversitesi (TURKEY)
Nedim BAHÇEKAPILI, Islamitische Universiteit Europa (HOLLAND)	Mehmet BAHÇEKAPILI, İzmir Kâtip Çelebi Üniversitesi (TURKEY)
İrfan BAŞKURT, İstanbul Üniversitesi (TURKEY)	Bayraktar BAYRAKLI, Marmara Üniversitesi (TURKEY)
Beza BİLGİN, Ankara Üniversitesi (TURKEY)	Ahmet Ali ÇANAKCI, Balıkesir Üniversitesi (TURKEY)
Mohammed DERRADJ, University of Algeria II (ALGERIA)	Recai DOĞAN – Ankara Üniversitesi (TURKEY)
Christopher G. ELLISON, The University of Texas at San Antonio (USA)	Ahmet GEDİK, İzmir Kâtip Çelebi Üniversitesi (TURKEY)
Recep Emin GÜL, İzmir Kâtip Çelebi Üniversitesi (TURKEY)	Hülya HACİSMAİLOĞLU, İzmir Kâtip Çelebi Üniversitesi (TURKEY)
Michael NIELSEN, Georgia Southern University (USA)	Recep KAYMAKÇAN, Sakarya Üniversitesi (TURKEY)
Ahmet KOÇ, Marmara Üniversitesi (TURKEY)	Mustafa KÖYLÜ, Ondokuz Mayıs Üniversitesi (TURKEY)
Muhiddin OKUMUŞLAR, Necmettin Erbakan Üniversitesi (TURKEY)	Siebre MIEDEMA, VU University Amsterdam (HOLLAND)
Friedrich SCHWEITZER, Eberhard Karls University (GERMANY)	Halil İbrahim ŞENAVCU, İzmir Kâtip Çelebi Üniversitesi (TURKEY)
Bülent UÇAR, Universität Osnabrück (GERMANY)	Mustafa USTA, Marmara Üniversitesi (TURKEY)
Prof. Dr. Edmunt WEBER, Universität Frankfurt am Main (GERMANY)	Samet YAĞCI (İzmir Kâtip Çelebi Üniversitesi (TURKEY)

*Soyadına göre alfabetik sırada / In alphabetical order by surname

Kapak Tasarımı / Cover Design

Furkan Selçuk Ertargin

Tasarım / Graphic Design

Mehmet BAHÇEKAPILI - Safnaz ASRİ

Baskı / Printed By - Baskı Tarihi / Printed Date

Limit Ofset – 29.12.2019

İNDEKSLER

neşredilmiş diğer makaleler Osmanlı Türkçesi veya Fransızca okuma imkânı olmayan ilgili araştırmacılar için kolayca erişilebilir ve okunabilir kılınmıştır. Marmara Üniversitesi Yayınevi'nin bu eser için matbaa baskısı yerine internet ortamında açığı erişim dijital yayını tercih etmiş olduğu da özellikle belirtilmelidir ki bu yöntemin tasarruf ve kolay erişim¹ yönünün altı çizilmelidir.

Kaynakça:

İnalçık, H. (1999). Hüsrev Paşa, Koca. *TDV İslam Ansiklopedisi* içinde. C. 19, ss. 41-45.

Osman Hamdi Bey: Bir Osmanlı Aydını. (2019). İstanbul: Pera Müzesi.

Ayten A., Koç M., Tınaz N., Doğan M.A.(2016). *Religious-Spiritual Counselling & Care.* İstanbul: Değerler Eğitimi Merkezi, 376 s.

Emre Altıntaş*

E-mail: edepياهو85@gmail.com

ORCID ID: <http://orcid.org/0000-0002-5911-9378>

Manevi danışmanlık ve rehberlik dünyada uzun zamandan beri üzerinde tartışılan ve değişik branşlarda pratiğe aktarılan önemli bir konudur. Ülkemizin gündemine girişi oldukça geç olan bu alanla ilgili çalışmalar yabancı literatürde kapsamlı bir külliyat oluşturacak düzeye gelmiş durumdadır. Türkiye'de ise başlangıç aşamasındadır.

Ülkemizde manevi danışmanlık meselesine dikkat çekmek amacıyla 7-10 Nisan 2016 tarihleri arasında Değerler Eğitimi Merkezi öncülüğünde İstanbul'da 1. Uluslararası Manevi Danışmanlık ve Rehberlik Kongresi düzenlenmiştir. Alanında ilk olması ve ihatalı kapsamı nedeniyle oldukça önemli bir boşluğu dolduran bu kongrenin ikincisi 22-24 Kasım 2018 tarihleri arasında yine Değerler Eğitimi Merkezi tarafından İstanbul'da düzenlenmiştir. Birinci kongrede sunulan tebliğler, Değerler Eğitimi Merkezi tarafından yayımlanmıştır. Türkçe tebliğler ayrı iki cilt, İngilizce tebliğler ayrı bir tek cilt halinde ve

¹ Esere ulaşmak için bağlantı: <http://katalog.marmara.edu.tr/muyayinevi/YN863.pdf>.

* Doktora Öğrencisi, Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Din Eğitimi Ana Bilim Dalı.

İngilizce olarak okuyucuya sunulmuştur. İngilizce tebliğler en az Türkçe olanlar kadar önemli konuları içermektedir. Biz bu çalışmada İngilizce tebliğler kitabını ele alacağız.

Kitap; sunuş ve giriş kısımları ile Harold Koenig'in açılış mahiyetindeki tebliğiyle (s.15-29) başlamakta ve 7 bölümden oluşmaktadır. Sunuş bölümünde, uluslararası bir kongre tertip etme fikrinin 2013'ten beri var olduğu belirtilmektedir. Koenig'in tebliğinin içerik olarak konuyu kavramsal düzeyde ve genel anlamda ele alması; giriş mahiyetinde bir yazı olarak sunulmasının sebebidir ki bu yerinde bir tercihtir. Koenig tebliğinde din, seküler hümanizm, maneviyat kavramlarını tanımlamakta ve adeta manevî danışmanlığın oturduğu zemini okuyucuya sunmaktadır. Ayrıca dine ilişkin temel tutumlardan bahseden müellif, literatürde Freud'a ait olan ve dine oldukça negatif bir anlam yükleyen bakış açısının zamanla değişmeye başladığını zikretmektedir. Zira yapılan bilimsel çalışmalar dinin stres ve kötü hayat şartlarıyla başa çıkmada önemli bir rol oynadığını göstermektedir(s.17). Burada Koenig'in din algısının nispeten daha seküler bir anlayışı çağrıştırması, manevî danışmanlıkla ilgili çalışmaları ele alırken bu alanda din ve maneviyat kavramlarına yüklenen anlama dikkat edilmesi gerektiğini ortaya koymaktadır. Zira konuya dair tanımlar net olarak ortaya konulmadığında din ve maneviyat alanının farklılıkları bazı kafa karışıklıklarına neden olabilmektedir. Koenig'in tebliği, dinin sorunlarla başa çıkmadaki pozitif rolünü içeren araştırma sonuçlarına da yer vermektedir.

Birinci bölümde konunun teorik arka planına yer veren 4 çalışma bulunmaktadır. Bu bölümde maneviyat kavramının modern anlamını, felsefi literatüre de atıf yaparak ele alan Enzo Pace'nin çalışması önemlidir. Ayrıca bu çalışmalarda manevî danışmanlığın modern, seküler, post-modern anlamlarına ve çoğulcu toplumlardaki durumuna yapılan vurgunun altı çizilmelidir. Bu bölümde Hisham Abu-Raiya'nın daha önce yayımladığı bir makalesinden uyarladığı tebliği önemlidir(s.59-77). Ona göre dini pratikleri yerine getirmeyle psiko-sosyal iyi oluş arasındaki bağı araştıran araştırmalar genellikle Hıristiyan toplum üzerinde yapılmıştır ve Müslümanların durumuyla ilgili bazı durumlar gözden kaçırabilmektedir. Kendisi bu amaçla geliştirdiği ve kısa adı PMIR olan Psiko-sosyal İslami Dindarlık Ölçeği'ni tanıtmaktadır. Abu Raiya'nın sadece din müntesiplerinin arasında temel farklar olabileceğini işaret etmesi bile önemliyken konuya dair ilkeler geliştirmesi ufuk açııcıdır.

İkinci bölümde farklı ülkelerdeki manevî danışmanlık uygulamalarına dair örnekler verilmektedir. Bu kapsamda İngiltere ve Romanya'daki değişik manevî danışmanlık uygulamaları tasvir edilmektedir. Hollanda'daki İslami danışmanlık uygulaması cezaevlerindeki durum üzerinden ele alınmaktadır. (Ancak kitabın 129-160 arası sayfalarının bir hata sonucu basılmamış olması burada önemli bir eksiklik arz etmektedir.) Hollanda'yla ilgili çalışmada manevî danışmanlıkla ilgili kavramların İslami terminolojideki karşılıklarının kullanımına dair hassasiyet, danışanların danışmanı "imam" olarak nitelenmesiyle ilintili bulunmuştur ve oldukça anlamlıdır(s.115). Bu çalışmanın yazarı

Mohamed Ajouaou, 2010-2014 arasında hazırladığı, Hollanda cezaevlerinde İslami manevi bakım konusunu ele alan doktora tezine dayalı veriler paylaşmaktadır. Müellifin konuyla ilgili İslami bir kavramsallaştırma gayretinde olması ve yurt dışındaki Müslümanlara yönelik cezaevi uygulamalarının ulaştığı boyut takdir edilecek önemdedir.

Üçüncü bölümde sağlık alanındaki manevi danışmanlık uygulamaları ele alınmaktadır. Yukarıda belirtilen baskı hatası bu bölümdeki bir tebliğin de tam okunmasına engel olsa da bölümün uygulamalı veriler içermesi önemlidir. Wahiba Abu-Ras'ın Suudi Arabistan'da bir hastanede 14 sosyal hizmet çalışanı adayına verdiği eğitimle ilgili tecrübeleri dikkat çekicidir. Burada daha önce vurguladığımız gibi manevi danışmanlık meselesinin İslami alandaki kavram ve uygulamalarına yapılan katkı öne çıkmaktadır.

Dördüncü bölümde konunun aile ilişki ve terapilerindeki durumu ele alınmaktadır. Bölümün ilk çalışmasında (s.215-235) Everett L. Worthington Jr. tarafından aile terapisinde HFA (Hope Focused Approach)/Umut Odaklı Yaklaşım adıyla geliştirilen uygulama ele alınmaktadır. Bu yaklaşımı klasik aile terapilerinden farklı kılan, terapi sürecine bireylerin inançlarının da katılması ve bu inançtan destek alınmasıdır. Yaklaşımın ülkemiz şartları açısından uygulanabilir tarafları olması önemlidir. Bölümün ikinci çalışması Bosna-Hersek İslam toplumu özelindeki aile terapileriyle ilgilidir ve ülkenin on yıllardır sahip olduğu nazik konum ve travmatik geçmiş açısından ilginç bir betimlemedir.

Beşinci bölüm, ABD ve Almanya hapisanelerindeki İslami danışmanlık çalışmalarına dairdir. Burada ABD özelinde hazırlanan ve hapisanelerdeki Afro-Amerikan mahkûmlara yönelik tebliğ ilgi çekicidir (s.259-277). Tebliğde de belirtildiği gibi rahmetli Malcolm X'in Müslüman olduğu dönemden beri ABD'de; hapisanedeki Afro-Amerikan bireylerin Müslüman olma olgusu diye tanımlanabilecek bir durum söz konusudur. Bu tebliğ, konuyu oldukça kapsamlı ve bilimsel araştırma sonuçlarıyla desteklenmiş olarak ele almaktadır. Altıncı bölüm, askeriye içinde manevi danışmanlık uygulamalarını içermektedir. Yedinci ve son bölümde ise cinsel istismara maruz kalanlar ve bir yakını kaybeden kişilerin manevi bakımı işlenmektedir. Son iki bölümdeki araştırmalar daha spesifik bir ülke ve konu üzerinden ilerlemektedir.

Bu eseri genel olarak değerlendirmek gerekirse şunları söyleyebiliriz: Öncelikle ülkemizde hak ettiği ilgiyi yeni görmeye başlayan manevi danışmanlık alanıyla ilgili uluslararası bir çalışmanın yapılması önemlidir. Ayrıca tebliğlerin bütünü göstermektedir ki, manevi danışmanlık hem de İslami çerçevede birçok ülke Müslümanları arasında oldukça ileri seviyelere ulaşmıştır. Adlandırma olarak "manevi" yerine "dini" ifadesinin kullanılması İslami danışmanlık söz konusu olduğunda daha doğru gözükmektedir. İslami danışmanlık söz konusu edildiğinde de terminoloji meselesi önem arz etmektedir. Zira İslami perspektiften bakıldığında bu alanda kavramsal bir bütünlüğün kurulması aciliyeti olan bir konudur. Bu anlamda yapılan kongredeki İngilizce tebliğlerin bir arada yayımlanması

önemlidir. Ayrıca eserden yararlanmak isteyenlerin Türkçe künyelerine yer verdiğimiz diğer iki cilde de başvurmaları elzemdir.

Ortaylı, İ. (2019). *Bir Ömür Nasıl Yaşanır-Hayatta Doğru Seçimler İçin Öneriler*. İstanbul: Kronik Yayınları, VI. Baskı, 285 s.

H. Merve ÇALIŞKAN BAŞER*
E-mail: haticemervecaliskan@gmail.com
ORCID ID: <http://orcid.org/0000-0003-0877-7757>

Kitap aslında İlber Ortaylı ile gazeteci Yenal Bilici arasında -ki kendisi onun yazılarının editörlüğünü üstlenmesi sebebiyle-Ortaylı'yı yakından takip etme fırsatı bulmuştur- geçen bir röportajdır. Önsözünü İlber Ortaylı yazmış ve o kısmı “Yüzünüz her zaman yaşadıklarınızın aynasıdır. Olgun ve bilge bir çehre edinmeniz dileğiyle...” şeklinde temennileri ile bitirmiştir. Sunuş kısmını ise Yenal Bilici kaleme almıştır. Soru cevap şeklinde oluşu ve başlıkların çok düzenli bir şekilde tertip edilmiş olması nedeniyle kitap, bir solukta okunabilecek ve ihtiyaç halinde istenilen bölüme dönüldüğünde kopukluk yaratmayacak bir eserdir.

Kitap, çeşitli öğüt ve tavsiyelerden oluşan her biri ayrı önemli sekiz bölümden oluşmaktadır. Bu bölümlerde kendini iyi yetiştirmekten, doğru çalışmaya, bulunduğu şehrin olanaklarını kullanmaktan, nasıl seyahat edileceğine, okuma, dinleme, izleme konularına dair dolu dolu ve içinde yaşanmışlık barındıran önerilere yer verilmektedir.

İlk bölüm “Bir Ömür Nasıl Yaşanır?” başlığı altında konuşulmuştur. Burada 71 yaşındaki İlber Ortaylı'nın üzerinde durduğu ilk şey sağlık olmuş ve hafızanın ne denli önemli olduğunu vurgulamıştır. Bunun akabinde özellikle öğrenme işinin 12-25 yaş arası sağlam yapılabildiği ve daha sonra eserler verilmesi gerektiğini söylemiştir. Ona göre ideal olan budur. Sonraki yaşlarda da yeniden öğrenme sürdürülmeli, eksikler varsa hızla kapatılmalıdır. Çünkü 50'lerden sonraki yaşlar olgunluk yaşı olmakla birlikte, öğrenmenin daha yavaş olduğu ve öğrenilenlerin ise hızla unutulduğu yaşlardır ve erken dönemde öğrenilenler asıl kalıcı olanlardır. Öte yandan kişinin özel yaşamı ile ilgili kararları, iyi bir istişare yaptıktan sonra,

* Araş. Gör. İzmir Kâtip Çelebi Üniversitesi, İslami İlimler Fakültesi, Temel İslam Bilimleri.